

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук, професора

Воронкової Валентини Григорівни

на дисертацію Кота Михайла Олеговича

на тему: «Філософія розвитку української освіти в контексті децентралізації», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія

Актуальність роботи Кота Михайла Олеговича обумовлена сучасною суспільною практикою, зменшенням ролі держави в детермінуванні розвитку суспільства, реформуванням системи управління освітою у напрямі державно-громадського партнерства. Ці тренди накладаються на глобальний контекст інформаційної революції, створюючи суперечливе концептуальне поле. Справа в тому, що у сучасному суспільстві відбуваються системні та глибокі зміни, які впливають на всі сфери життєдіяльності, що слугують рушійними силами, які породжують нові тренди – цифрова людина, цифрове суспільство, цифрова освіта.

Саме у роботі Кота Михайла Олеговича зазначений підхід є рельєфно продемонстрованим, спрямовуючи логіку дослідження на продуктивне розв'язання протиріч «глобальне-національне-локальне» у логіці децентралізації системи української освіти, результатом якої має постати філософська парадигма стратегії освітньої політики в Україні. Виходячи із вищезазначеного, звернення автора до зазначеної проблеми носить актуальний характер як для сучасної освітньої теорії, так і для освітньої практики у поточних соціокультурних умовах соціальної турбулентності та невизначеності майбутнього.

Рецензоване дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів (шести підрозділів), висновків до окремих розділів, загального списку використаних джерел та загальних висновків. Автором опрацьовано 165 джерел. Робота у завершеному вигляді має обсяг 201 сторінку, з яких

основна частина складає 170 сторінок. З композиційної точки зору, робота відповідає як діючим вимогам так і науковій традиції щодо обсягу та структури. Стосовно джерельної бази дослідження, відмітимо, що у ній присутні джерела як вітчизняних дослідників, а також представників пострадянських та закордонних наукових шкіл та напрямків. Це свідчить про спробу автора розглядати проблему філософської концептуалізації української стратегії децентралізації освіти всебічно, спираючись на наявні у світовому філософсько-освітньому дискурсі теорії та прогресивні зразки впровадження стратегій зазначеного типу у реальну практику управління освітою.

У дослідженні Кота М.О. на високому теоретико-методологічному рівні сформульовані мета, об'єкт, предмет та завдання дослідження. Зокрема, мету дослідження становить концептуалізація моделі розвитку української освіти в контексті децентралізації на основі філософського, світоглядно-ціннісного, суспільствознавчого виміру трансформаційних процесів, що відбуваються в сучасній Україні. Заявленій меті відповідають об'єкт (українська освіта як феномен, що перебуває під впливом загальноцивілізаційних і внутрішньодержавних факторів впливу), та предмет дослідження (сучасний стан та внутрішня структурна трансформація української освіти в умовах децентралізаційних тенденцій).

Шість підрозділів дисертаційного дослідження Кота М.О. послідовно розв'язують шість дослідницьких завдань. Зокрема, проаналізувати загальну соціокультурну динаміку перших десятиліть XXI століття як основного чинника формування нової системи підготовки людини до життя засобами освіти (підрозділ 1.1.); виявити евристичний потенціал демократизації та інформатизації як методологічних орієнтирів нової моделі освіти (підрозділ 1.2.); конкретизувати сутність та основні напрями децентралізації освіти як частини процесу передачі повноважень від держави органам місцевого самоврядування (підрозділ 2.1.); виявити ключові переваги і суперечності розвитку освіти в умовах децентралізації (підрозділ 2.2.); обґрунтувати

комплексну характеристику нового вчителя для громади (підрозділ 3.1.); запропонувати концептуально-парадигмальні положення удосконалення підготовки педагогічних кадрів із врахуванням поєднання національних традицій та зарубіжного досвіду (підрозділ 3.2.).

Така постановка проблеми (поряд із іншими завданнями, які вирішує автор) сприяє не лише розкриттю заявленої теми, але й створює можливості для інших дослідників. Автор робить висновок, що «що подальшої активізації в цьому контексті потребує практичне втілення концептуально-парадигмальних позицій, сформульованих в установчій програмі «Нова українська школа». Новий вчитель для громади має бути суб'єктом креативності, інноваційності, всебічного впровадження суб'єкт-суб'єктного підходу в освіті. В дисертації детально аналізуються принципи STEM-навчання, в рамках якого може встановлюватися ефективний творчий контакт між учнем та вчителем на основі наукоцентризму і гуманізму» (с. 182).

- Дисертація складається з 3-х логічно взаємно пов'язаних розділів. У першому розділі дисертації – «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.» – автором ґрунтовно досліджено експлікацію філософії постмодернізму (Ж. Дерріда, Ж. Батай, М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотар) на руйнування бінарних опозицій «центр-периферія» в освіті, яке ставить під сумнів вибудовану людьми владну ієрархію, а також ціннісну систему, яка її супроводжує. Також у розділі показано як саме у вітчизняній філософській літературі комплексно поєднуються такі теоретичні проблеми, як філософія розвитку освіти та конкретні прояви децентралізаційних тенденцій в державотворчих, соціальних, громадянських процесах, що відбуваються в Україні.

У другому розділі – «ВИКЛИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ЛАНДШАФТУ» – автором блискуче здійснено концептуалізацію та системно вивчені та проаналізовані ключові чинники і фактори, що сприяють чи навпаки перешкоджають реалізації реформаційних, прогресивних,

інноваційно-гуманістичних трансформацій в освіті в контексті реалізації державної політики на децентралізацію влади.

Важливим є авторське обґрунтування сутності та практичних виявів децентралізації та деконцентрації державної влади в галузі управління освітою з метою осучаснення останньої та створення найсприятливіших умов для всебічного розвитку різних її суб'єктів (вчителів, учнів, батьків, управлінців тощо (розділ 3 «ПРИНЦИПИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»)).

Таким чином, дисертаційна робота відзначається ретельно науково опрацьованим змістом, логічним структурним викладом, узгодженістю концепції та висновків. Ми погоджуємось із самооцінкою дисертанта, що наукове (теоретичне) значення цього дисертаційного дослідження визначається його науковою новизною, що поглиблює філософське розуміння сутності розвитку освіти як фундаментально значимого соціального, цивілізаційного, культурного, державотворчого феномену. Практичне значення обумовлене конкретними висновками і рекомендаціями, що стосуються трансформаційних аспектів реформування української системи освіти з огляду на принципи децентралізації, що в останні роки активно імплементуються в українську державно- та громадсько управлінську реальність. Ми також підтверджуємо, що висновки та рекомендації цієї роботи можуть стати основою для удосконалення державної освітньої політики, а також для навчального процесу – з філософії освіти, державного управління, педагогіки та інших дисциплін закладів вищої освіти.

У цілому дисертаційна робота Кота М.М. є актуальним, ґрунтовним, грамотним, завершеним дослідженням, яке відзначається науковою новизною, виконано на основі глибокого й різнобічного аналізу джерел як філософського змісту, так і наукових, що робить її міждисциплінарною. На

нашу думку такий підхід цілком виправданий з огляду на сам предмет дослідження.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому, слід все ж висловити кілька **зауважень**:

1. Міждисциплінарний характер дисертаційного дослідження спричинив головне вразливе для критики місце в роботі – автор зосередився на проблемах державної і регіональної освітньої політики, на аналізі практичних заходів із децентралізації освіти, однак мало уваги приділив філософському ракурсу проблеми. Зокрема поза увагою дисертанта виявились такі авторитетні напрями філософії освіти як аналітична філософія, прагматизм, феноменологія освіти, соціал-конструктивістський напрям, етика освіти та ін., залучення яких значно б збагатило роботу у теоретичному плані. Відхід у дисертації від власне філософсько-освітнього аналізу, нерідко призводить до того, що автор відволікається на другорядні питання досліджуваної проблеми, які не мають принципового характеру.
2. Однією із суттєвих рис трансформації освіти в наш час є зменшення ролі держави не лише в управлінні освітою, але й масове заснування приватних закладів освіти, особливо дошкільних. Комерціалізація та бізнес-інтереси стають провідними трендами сучасної освіти. Але ця обставина дивним чином не згадується в роботі автора. Тому не зрозуміло, які світоглядно-ціннісні риси, на думку автора, має децентралізація у випадку приватних закладів.
3. На с. 77 дисертації автор зазначає, що «єдність загальнодержавних та регіональних інтересів особливо яскраво виражена в децентралізації освіти, яка відбувається синхронно з децентралізацією влади». Проте дисертант не аналізує причини і сутності такої єдності, що збіднює авторські висновки і узагальнення.

4. Сучасні дослідницькі проекти у галузі філософії освіти мають бути спрямовані на розробку нової моделі взаємодії цифрової людини і цифрового суспільства у контексті глобальних викликів цивілізації, що потребують цифрової трансформації економіки, освіти, культури, туризму. Експоненційний розвиток інформації потребує упровадження нових трендів цифровізації, у контексті яких нові креативні технології - Big Data («великі дані»), робототехніка, майнинг даних (пошук даних), Data science, Інтернет речей, штучний інтелект, «розумні міста» (смартсіті). У їх основі - цифрова освіта та цифрова (алгоритмічна) культура, що виступають головним джерелом конкурентоспроможності. Однак дисертант дуже побіжно торкається проблеми цифровізації освіти, що не виправдано в умовах процесів, що відбуваються.
5. В дисертації велике місце займає аналіз професійної компетентності майбутніх «учителів для громади» як пише про це дисертант. Однак суттєвим недоліком є відсутність гендерного балансу в аналізі, зокрема дослідник не використовує такий напрями філософії освіти як фемінізм та гендерні студії, що некоректно в сучасних дослідженнях.

При цьому слід зазначити, що висловлені зауваження і побажання не заперечують актуальність, новизну, теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи Кота М.О. в цілому і не піддають сумніву наукову вартість дослідницької праці дисертанта.

Текст та зміст дисертаційної роботи є таким, що дозволяє зробити висновок, що автор виявляє наукову компетентність, вміє нестандартно ставити і вирішувати складні наукові завдання, продукувати та належним чином презентувати оригінальні ідеї, грамотно і коректно підтримувати наукову дискусію щодо суперечливих моментів сучасного дискурсу у філософії освіти та суміжних галузях.

Не зважаючи на побажання, маємо всі підстави констатувати, що дисертація Кота Михайла Олеговича на тему «Філософія розвитку української освіти в контексті децентралізації» подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 Філософія, за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною, постановкою та розв'язанням завдань, практичним значенням відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. і, а її автор Кіт Михайло Олегович заслуговує на присудження ступеня вищої освіти доктор філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

Офіційний опонент

доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту організацій та управління проектами Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні Запорізького національного університету В.Г. Воронкова

Людмила Воронкова В.Г.
заставляю:

Пререшня з наукової редакційної роботи
Запорізького національного університету

В.Г. Воронкова